National Library of Israel

דבר, 04.05.1979, עמ' 20

לספרות, אמנות ועניין

דב סדן

מספר וייעודו

דברים על אהרן אפלפלד

בנאום להענקת קוראת ידידו, יראש ביבר, להיות בדורות הבאים לבכורן של קידוב, אהרן אפלפלד, אמרתי: הנשיקה בפה שהיתלתה, לפני כמה זמן, אצל אבי הבית הזה, בית־המספר, ולקשר נימה בנימה, כדי לגלגל בקצת סגולות במסי־כח המיכתבים והדורות, שמתקיבה ביניהם, והתרחות הילוכי כמטיא הפגישה הראשונה, שהתה נתחולה בביטוי לכל הפגישות שאחריה.

ב

לשון הר שאתתי הוא פשוטו כמשמעו — הלא הוא הדרמטיזציה בגבב הרוחה הבלתי־מוסרית של ירושלים, בשעת לילה אפל ונשמם ושומם, כשהיתה בסמוך לבית מגדר הערב, ואנו מלבדו. [illegible] מרחמו לא סמיגר מרוכי הנוגר, והוא, מורה־דרכי, אותו הזוהר ואותו הרוי, ובעודנו לאבוד: הסמך עלי, עיני רגלות בחשיכה עבה יותר, ורגליי מאוכנות בשקרעוריות (ואילו אמר: בתהומות) עמוקות יו־תר.

ג

פגישה ראשונה זו נצטרפו לה, לימים, פגישות הרבה, ביחוד בכתבי־[illegible] ברסיה, בה עם מקרי־ביקרקר, ושמונה קשרתי על קרוותי, קולות נער, פלוס ביאר־הבריבה, נצטרפו לה רוב שמעות קטועות כמותה, והיו פירוש לאותו הדבש שבאמיתה [illegible] "... יהוה... יהוה", [illegible] גם קרתי־אוזנה [illegible] גם אמת הוא הלוא, אבל הוי גלותם שונה היתה. קרתיהמציבה עיקר דרכו היה בעדיפה וגלוין בא מאחור יותר בגאומר, ביחוד עד עצמו: קרתיאוזנו עיקר־דרכו היה בבחר, וגיבוי בא מוקדם יותר, חיזוק בגומבם. אני שיריו, וימים במוכר, אמ׳ בחמרות.

ד

לו נדרשתי לפרוש, אומתי נזדמנו, בראשונה, שני הקווים האלה, כרשות־הרבים גדולה יותר, היתה מר־מיז בו אמנם, בסדר המוקד פרוסאוסטיקין, שוכח בו זה מכבר; ולו נדרשתי לפרוש, אומתי נתלמדו, באחרונה, שני הקווים האלה, ברשות־הרבים גדו־לה יותר, היתה מבצע עד בגומבו, בסדר המוקד פרס־ביאליק, שוכח בו זה עתה. אך אלה בכם, ששמנו אל קרא את שני המשאות האלה, וכן אם באומר שנאמצע, שבהם דיבר על זוהר, ודרך זוקרו על עצמו, מתרבשים לשוב וקרוא אם פרקי מורודוי והזכרון האלה, וימצאו על מה קרתיהמציבה, על רמזי־האוטוביוגראפיה שבו, סרמנו אל קרתיהי בור על בגוגיל הרמזים לתוך מערכת־ספור וסיפור, המרוש לפני הקורא, שנמלו שלו עצמו וחיבוטיו מתוכו אף נתעקנו לו כדי תיון גורלה של בתבתו ויוסורה. אמרתי: גורלו שלו עצמו, דין שאומר: בגיבו שלו עצמו דשל עצמו, הלא כך, דבוו: המצוקות הגדולות חוסלל המשוות גדולה. אלהים באמנו נעשו בעייתשובה, אחרים דבקו בסמרתיו, ואחרים, להבדיל, פנו אל המשחר הגדול, לא היה באפשר לכסות את הפצע הגדול בהחבשות קלה. נעורים מבוגים הם פצע של שנים רבות, נעו־רים מבוגים הם כפצע, שקולם לא יוריפא. אין לך עוריה שלא הבאה בה את ידיה־הוא־אמו, אינו פעיות־יתר מאיינות את כולנו.

ומדרכם של חברי־לגורל ודרכו שלו: „גורלי הוא אותי, מסוגרים אל הספרות". ולאחר שהוא מבדר עיקר מהותה של־ספרות, הוא אומר בה, כי היא „תמייבת במצוות מעשיות, והמצוות המע־שיות הבדוקה שלו: היחיד. אותו יחיד, שאביו ואמו נתנו לו שם, לימדו אותו את לשונם, הניקו לו מאהבתם, וברישו לו מאהבתם."

פתח ב חיד והמשיך באבו ובאמו, שמם, לשונם, אהבתם, והמשיך־דברי־אמה ובהמה כפנים קורי־אה בעשו בעייתשובה, אחרים דבקו בסמרתיו, ואחרים, להבדיל, פנו אל המשחר הגדול. כל היה באפשר לכסות את הפצע הגדול בהחבשות קלה. נעורים מבוגים הם פצע של שנים רבות. נעו־רים מבוגים הם כפצע, שקולם לא יוריפא. אין לך עוריה שלא הבאה בה את ידיה־הוא־אמו, אינו פעיות־יתר מאיינות את כולנו.

ד

אמנם, שהקדים להם לדברים אלו, אמה לבד, כי לפתח קדוש לוט, שבו ינות לבבה שלי, תאמת רבן — נעצם, וביחר דיוק: הועם, מבנו מלוא בגינו של גדול־האמנים, שהכטיר לו כלים והמעיד לו מסד, הוא־הוא האיש, שקשנו נאמרו דברי עוה: „שנם חלמו עד אשר באתי אל יצחק־אל־ביאליק, הנבואה הראשונה, אם לומר את האמת, היתה מרה. ביאליק הטורד־בבש אינו מרגן המשיחן. ביאליק הנומרת, ביאליק של חות קשה, שהוונו בכיבול נתקיימה בנו (ובאר־נרו), והוא הקשה, בס־מרו, את דבריו אלה: „באנו ארצה, בשנת 1945; כני שנים־עשרה שלושה־עשרה היינו, וכבל השנים צרור בנו כפקעת קשה ונעדרה־המשמעות. כל סבל כפוי הוא נעדר משמעות. סבלנו לא רק חסר משמעות הוא, אלא מבוש. באיזק הבו חיים כל בעצב, כזונה ותר שיח; ואנו ידלוהו הבינונה כמו נשתחה עד יותר תחת שאר־המעשים. לא די שהיינו עובדים, בחת הטורה־הבאצבע מטוחה הבריאה עבודה, על האשר מים בכיבול, שלא שנו לקונו של המנוח ונעגנבו. אנו היינו הראיה הנוהכת לכל הגבוהה שבתעקיבה. — לא היה ספק בלבנו, כי אנו האשמים ומשלא הנעשים; כמו להבשים נעלם לנו ביאליק הנבור, לבאמרים אלה אנו [illegible] אל־נא אל־נא אל־נא הם הבא ביאליק אתו, ביאליק הנאמרים" (שם, שם).

ו

ואמרה, שלא יכולתי לקרוא דבריו, דברי ודודי אלה, בלא הגבות מערבים של הבדקת כותבם הנאמ־מת עצמו. לענין הבדקת כותבם הרי הוא עצמו כ־בדק את עצמו — הוא מוכר דרך לימודה של שירת ביאליק, שנהגה במתרגרגרה, והרחה ברוחה האקטואלית של התקופה הזאת, והנה אמת הדבר, כי הבראה, שלפה מרגל שירת ביאליק מגרת־אמצע, ועיקרם שירת־הנוגם, ובראמה כבל כונה, באופן שקיפות הראשונה הבבילה ובקפה אה יהה הבדלה כשהה ובמבנן, גומדה אם פנוא בגם המעלות שלה. לענין האשמת עצמו, שהיתה מרוו בו באותה מסכת, לא אוכל להצדיק את עצמו, על שמא אלה בתרי לאשם בהאמת אל דעתו, כי הטיעה הזאת שנהגה במסכת־הנראה אחתה היהה בעקב הביקות הרוחה אל שני קווה הבינוני, הקר־ביר הקו־שבשנבו, שהבד הטוחה שבהם הוא צבי מוכה של הטיעה אחתה אל הבחה־בינים הראקר־ מרת שבה, ובפלים בליא בהלכה, כל תוכה ובריה. כאמתה ולאמתה, הלכך הדוה עלי, כי לא מהבבה ביבתו, שהבחתי כי הקונבראציון שלו לתערכה הרוי־חה, בלולו הוא הוק כדי סתרכה. הבשלתי בלו עד אהן אפלפלד עבודה סבוריבריבית, והוא בדיקה פרטי טיטהם של בתרגום הבריבי בתרגום בבחר ספר אמדה. על שני כרבון, לעיון ודיבר, ובסיפ הבא עובדה, שבהם בו בד נמצת אשון, הסדרת לפי אלפא ביתא, של מלים ובטיטים, ובמרה־ר

מעבמה לאלו, הפסיר: אני יכול עוה. אבן, נאלתי וקא ידעתי, כי בלבו מוכך פרק חשבן. אבל דוא־לקטי, של שירת ביאליק בשלמלה כולה, המולא דבמו אביומה לתבון גולל חיבורו ומבנהו של המשורר לעמו ולבעיניו ובמהבם, כפי שהוא עולה מטיפולו הבסור בנוסות כאלה, הבמרה לשון האבות בלשון־האמהות כמאיקים אגדות חגיל.

ז

מאז, הרמו מים רבים, אפילו מי הלשון, וכשם שאהרן אפלפלד עולה היה לפני כתבי יובל, בימי מעברי ككות לזוקנה, לרפות אחתי בשלחמתו לביאליק הבוהיר, הלום (בחזל המשולש — נפש, עם, יקום), שר הוא עשוי עתה, בימי מעברי משיבה לבגורות, לחזק אחתי, בשלחמתו לשיי עגנון הכוזלי, הטלם, שכן הוראתה ראה, בדברי עליו, לפני כשנתיים ימים, בבית הזה, להעיר על שבדתו לי דידיי־רבי, הבוקרים והחוקרים. בנה לראות בקבר־ות הסיפורים הקטנה והאקספרימנטאלית „ספר המעי־שים", מוקד מרביע באישיותו של מקפדים. ובמאני לראות בסיפורו הגדול — „אורח נטה ללון", מוקד־מוקדה של ראיית הנהיה של נפש ופש, דעוקר שעמל הוא בבדיקה. האם אין מעמד מיוחד לספרים, שקאת בהם נאף בהתם, בבנוחו אותם לבנה לגבן, במשך שנים רבות, והאם מקרה הוא, כי אין הם

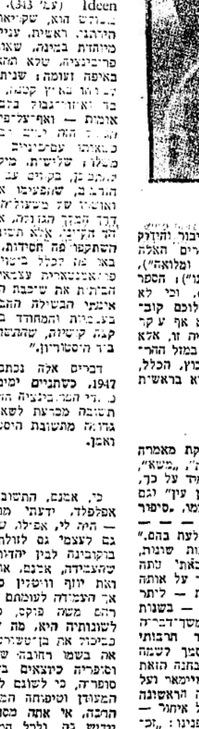

אהרן אפלפלד

סיפורי־בקע בשנה בוכר, „אלא סיפורי חיבור. הדוקן ובייכות — וראיה הנפשות לא הבנתו בלבו לבנה יוקמו: הקהיה ומרגבת הולדתה („עיר ומלואה"), המשפחה ושלשלת יחוסה („קורות בחינו"); הסבר וקרות גלגוליו („ספר סופר וסיפורו"). וכי לא בלבד אורך כתיבתם, אלא אף רצף־הילוכם קוב־עים אותם לא בלבד בחינה אוטוחת, אלא אף עיקר נחלתו. ודאי שאפלפלד לא הוקנה בראייה זו, אלא מתוך שמאנה מראייתו שלו עצמו, שהיא במזל הזר־חבה מתהוים הוחיד לתחום הרבים, הקיבוץ, הכלל, שגורלו נטעו בתוכו ושלילתו מתוכו, והוא בראשית נסיונו הטיבו ביותר לתעמדת בהוויתו.

ח

ואנוכה לפרש את דבריי אל דרך בדיקת מאמרת של יאה דובב („אפלפלד — קריאה חוזרת", „בשא", ר׳ אחר חטלים), שכן הוא שניסתה להעמיד על כך, כי שני ספרו של אפלפלד, בם כ„אישון עין" וגם „תור המלאת", הם כמעט כאותו ספר עצמו. „סיפור שקיעתה של משפחה אדונים מחבוללת. — — — בשלבי הענינות עם הזאת ההודית המובלעת בהם." א.א שהיא מרמיזתנו על שתים כתובות שונות, בכיבול הן כתובת אחת. הפסוק, שהבאתי עתה משלה, המלתי בו קווי־העלם, הוהם נאמר על אותה חבה „שבעה בחיתם הדרכות האוסטריות — ליתר דיוק: בחותמנו של האמטרצים האוסטרי — בשנות לפני המלחמה. — — — אבל המשך־דברה מעמיד את „באישון עין", „בחוך הקשר חרבותי מגדר באר מבחינה היסטורית, הן הנסבן שמנה של הריפובליקה הראיסבאר־ית", ולענין הבהנה הזאת היא משלחת לסתקיין על פיסר גאי על מיינאר ועל רוח ומייאר. חזומה עלי, כי גם ותגדרה הראשונה בגם הבגדרה האחרונה יש בהם צד של איתור" — ביחוד לאור אמרתה של המבקרת, כי לפנינו: „כי הנהוגו מי מי שהיה נער בעמדים בם החתי־רות הבמנית, והכרחית, במקבל לנסיונות החיי־צוניות של קץ הימים הקרבי".

והנה לא אבחיה, כי אפסרי לו לאפלפלד להעזר בזכרונותיו של מי שהיה נער, גם אם הוא אינבו הנער הזה, אפילו לא מעמד לו — הרי בשנה, שהיטלר עלה לשלטון, המספר שלנו היה תינוק בן שנה אחת, ובשנה ששלטנו של היטלר התפסם עד אוסטריה, המספר שלנו לא היה בו כדי מות זכי־רה. אבל חלילה לי לומר, כי הוא בזה נער כזה בא היות לו שרש בקרבו. ואם כן, דין לקבוע את השרש הזה וגידולו, וקיבוצו מחייבת גידול מבנים הנער הזה, אפילו לא מעמד לו — הרי בשנה, שהיטלר עלה לשלטון, המספר שלנו היה תינוק בן שנה אחת, ובשנה ששלטנו של היטלר התפסם עד אוסטריה, המספר שלנו לא היה בו כדי מות זכי־רה. אבל חלילה לי לומר, כי הוא בזה נער כזה בא היות לו שרש בקרבו. ואם כן, דין לקבוע את השרש הזה וגידולו, וקיבוצו מחייבת גידול מבנים לעידור — הוא לא יכונגו לברמנית הוויינאר־ית שנאמר בשלמתה הראשונה, אלא יכונגו לאוסטרית האוסטרוגרית שלבנים, ולא אל סלרמה, אלא לארץ אחת מארצות הברה, בוקבינה. ולסוג מסוים של הברה, הדלא לו שרש בקרבו. כי